

SİYASET TARİHİMİZDE MİLLİ KALKINMA PARTİSİ

Orhan ÖZACUN*

Cumhuriyetin kuruluşundan 1945 yılına gelinceye kadar C.H.P. iktidarlarına karşı kurulan muhalefet partileri sırasıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Serbest Cumhuriyet Fırkası ve üçüncü olarak Millî Kalkınma Partisidir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, İkinci meclisin içinde oluşan ve özellikle Atatürk'ün şahsına karşı doğan muhalefetin oluşturduğu bir siyasal kuruluştur. Kurtuluş savaşından sonra Atatürk tarafından yeniden düzenlenen devlet kadrolarında kendilerine yer verilmeyenler ya da verilen görevleri içlerine sindiremeyenler Atatürk'ün giderek diktatörlüğe doğru gidişini önlemek maskesi altında bu partiyi kurmuşlardır. Bilindiği gibi bu parti 1925 şeyh Sait isyanından sonra kapatılmıştır.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, Atatürk'e karşı olmak bir yana tamamıyla Atatürk'e bağlı kişiler tarafından ve Atatürk'ün teşviki hatta zorlamasıyla kurulmuştur. Atatürk'ün amacının batı ülkelerindeki örneklerinde olduğu gibi iktidar partisini denetleyecek bir muhalefet partisinin eksikliğini gidermek olduğunu biliyoruz. Ancak 1930 yılında partinin kuruluşundan hemen sonra yapılan belediye seçimlerinde yaralama ve hatta ölümle sonuçlanan kargaşa ortamı bu partinin uzun süre yaşamasına olanak vermemiş, kuruluşundan 3 ay sonra bu parti, kurucusu Ali Fethi Okyar tarafından kapatılmıştır.

* Dr. Araştırmacı.

Bu tarihten sonra 1945 yılına gelinceye kadar bir muhalefet partisinin kuruluşu ile ilgili girişimlerin varlığı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminden sonraki dönemde muhalefet partilerinin yokluğu devlet ve hükümet yönetiminde sıkıntılar yaratmış ve iktidar partisi olan C.H.P., muhalefet görevinin hiç olmazsa kendi partisi içinde yapılması için çözümler aramıştır. Atatürk'ün ölümünden sonra C.H.P. genel başkanı ve cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü'nün girişimleriyle T.B.M.M içinde C.H.P. li milletvekillerinden oluşturulan bir grup milletvekili "Müstakil Grup" adı altında hizmet vermiştir. Bu gurup, yasama faaliyetleri sırasında ve bütçe tartışmalarında görüş ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak bildirmiş hatta bunları yayınlamıştır. Dünyada eşine az rastlanan bu grubun raporları ciddi büyük bir emek ürünüdür. Müstakil gurubun görev yaptığı 1946 yılına kadar grup başkanı, cumhurbaşkanı tarafından adeta bir muhalefet partisinin başkan gibi her zaman hüsnü kabul görmüştür.

Kuşkusuz bu zoraki girişimler siyasi tarihimizde C.H.P. ne belki olumlu bir puan kazandırabilir ama Müstakil gurup hiçbir zaman bir muhalefet partisinin işlevini yerine getirememiştir.

1. C.H.P İçinde Muhalefet Hareketleri :

2. Dünya Savaşının sonlarına doğru muhalefet partileri yerine, muhalefet hareketlerine gerek C.H.P. Meclis Gurubunda ve gerekse T.B.M.M. de rastlayabiliyoruz. "Kol kırılır yen içinde" misali tüm görüşmelerin ve tartışmaların kamu oyuna gizli olarak yapılmasının bir gelenek haline getirildiği C.H.P.nde yavaş da olsa ciddi muhalefet hareketlerinin başladığı görülmektedir.

- 1943 yılında Celal Bayar C.H.P. meclis gurubunda Varlık Vergisi hakkında konuşurken yönetime eleştirilerde bulunmuştur.
- 1944 yılının Mart ayında toplanan C.H.P. Meclis gurubunda kamu oyunda büyük yer alan suiistimal ve ihtikâr olaylarıyla ilgili sert tartışmalar yapılmıştır. 21 Martta Başbakan Şükrü Saraçoğlu guruptan güven oyu istemiş yapılan gizli oylamada 251 güven oyuna karşı 57 red oyu çıkmış 100 den fazla üye de oylamaya katılmamıştır.¹

¹ Aynı Tarihi Mart 1944 Sh:124

- 1 Haziran 1944 günü başlayacak olan yeni mali yıla ilgili olarak Mayıs ayında yapılan bütçe görüşmeleri sırasında Celal Bayar ve Yusuf Hikmet Bayur bütçeyi tenkit etmişlerdir. Yapılan oylama sonucunda bütçeye tek kırmızı oyu C.H.P. milletvekili olmasına rağmen Celal Bayar vermiştir. Bütçe müzakereleri sırasında yapılan eleştiriler, ilk defa gazetelere yansımış ve bu suretle kamu oyu aydınlatılmıştır.²
- 1945 yılının ocak ayında hükümetin Şirket-i Hayriye'nin devlet tarafından satın alınmasıyla ilgili kararı 248 kabul oyuna karşılık 7 red oyu ile yasallaştırmıştır. İşin ilginç yanı devletçi bir partinin bu 7 üyesi, özel teşebbüse zarar vereceği düşüncesiyle red oyu vermişlerdir. Bunun dışında oylamaya 171 üye katılmamıştır. Bu, sessiz direniş şeklindeki parti içi muhalefetin T.B.M.M' ne yansımından başka bir şey değildir.³
- 1945 yılı Mart ayında C.H.P. Milletvekili Muhittin Baha Pars tarafından parti gurubunda ve mecliste yapılan müzakerelerin basına daha geniş bir şekilde aksettirmek suretiyle halkın aydınlatılmasının sağlanması istenmiştir. Bu öneri grupta destek görmüştür.⁴
- 1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun görüşülmesi sırasında sert tartışmalar olmuş ve bu tartışmalar olabildiğince yayın yoluyla kamuya yansıtılmıştır. Parti içi muhalefet genel olarak yine oylamaya katılmama şeklinde kendini göstermiştir.⁵
- Yine 1945 yılı Mayısında bütçe müzakereleri sırasında sert tartışmalar olmuş, Hikmet Bayur, hükümetin istifasını istemiştir. 29 Mayıs 1945 günü yapılan bütçe oylamasında 370 üye kabul 5 üye red oyu vermiş 75 üye oylamalara katılmamıştır. Bunun üzerine sert bir çıkış yapan Başbakan Şükrü Saracoğlu mecliste güven oyu istemiş, 84 üyenin bulunmadığı oylamada 7 red oyuna karşılık 359 oyla hükümet güven oyu almıştır.⁶

² Metin Toker Tek Partiden Çok Partiye 1970 Sh:38

³ Cumhuriyet Gazetesi 16.01.1945

⁴ Ayın Tarihi Nisan 1944 Sh:137

⁵ Metin Toker Tek Partiden Çok Partiye 1970 Sh:79

⁶ Cumhuriyet Gazetesi 30.05.1945

- 7 Haziran 1945 günü Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü C.H.P. Gurup başkanlığına meşhur “Dörtlü takrir”i vererek savaşın bitmiş köylülerin ve aydınların artık demokrasiye hazır hale gelmiş olması nedeniyle Millet Meclisinin hükümeti fiilen kontrol etmesini, kişiye anayasada yazılı hak ve hürriyetleri kullanabilme olanaklarının verilmesini ve siyasi parti faaliyetlerinin de buna göre düzenlenmesini istemişlerdir.⁷

Takriri verenlerin takrirle ilgili olarak yapılacak toplantının açık olarak yapılmasını istemelerine rağmen toplantı kapalı olarak yapılmış istenilen hususların yasama ile ilgili olduğu gerekçeyle takrir red edilmiştir.⁸ C.H.P. bu davranışıyla parti içindeki muhaliflerin yapacakları mücadelelerin artık ayrı bir siyasi partide yapılması gerektiğini düşünmüş ve takrircileri parti dışına itmiştir.

- 15 Ağustos 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler anlaşmasının onaylanması için toplanan T.B.M.M. nde Menderes, siyasal özgürlüklerle birlikte kişi hak ve özgürlüklerinin teminat altına alınmasının serbest seçimlerle mümkün olabileceğini savunmuştur.

Basın, T.B.M.M.nde ve C.H.P gurubunda ortaya çıkan muhalefetin ekonomik ve toplumsal konularda başlattığı eleştirileri önce hükümet ve genel olarak yönetime karşı olarak algılamış daha sonra da doğrudan doğruya siyasi sistemle ilgili konulara yönelmiştir. Parti ve meclis içi muhalefet mensupları artık gazetelerde serbestçe boy göstermeye, makaleler yazmaya birbirlerini eleştirmeye başlamışlardır.

Bütün bunlar ülkemizde C.H.P. nin gölgesinde olmayan bağımsız bir siyasi muhalefetin artık bir parti çatısı altında toplanması gerektiğini ortaya koymuş ve kamuoyu yeni siyasi partiyi beklemeye başlamıştır.

Beklenen partinin kamu oyunda muhalefetleri ile iyice tanınan Celal Bayar ve arkadaşlarının partisi olması gerekirken, bu parti siyasi bir geçmişi olmadığı için hiç kimsenin aklına gelmeyen yalnızca İstanbul sanayi ve ticaret alanında tanınan Nuri Demirağ adlı kişi tarafından kurulmuştur. Bayar ve arkadaşları D.P. yi kurmak için C.H.P nin içinde bu partiden atılmayı 6 ay daha beklemişlerdir.

⁷ Naki Cevat Akkerman, Demokrasi ve Türkiye’de Siyasi Partilerin Hakkında Kısa Notlar 1950 Sh: 72-75

⁸ Ayın Tarihi Haziran 1945 Sh:139

2. Milli Kalkınma Partisi İle İlgili Siyasal Kronoloji :

Milli Kalkınma Partisi Cumhuriyet döneminde iki başarısız denemeden sonra ve çok partili hayata geçişte kurulan ilk siyasi partidir. 24 Temmuz 1945 tarihinde İstanbul’da kurulmuştur. Partinin kuruluşu basında ve kamu oyunda heyecanla ve biraz da eğlenceyle izlenmiştir.

7 Temmuz 1945’te Nuri Demirağ bir parti kurmak istediğini belirten dilekçesini posta ile İstanbul Valiliğine göndermiştir. Dilekçede partinin adı belirtilmiş ve hangi ilkelere bağlı olacağı sayıldıktan sonra böyle bir partiye izin verilip verilmeyeceği sorulmuştur.

Bu girişim geniş yankı uyandırmış ikinci partinin kurulacağına dair söylentilere alışan kamu oyu nihayet ilk resmi teşebbüsün yapılmasına büyük ilgi göstermiştir. Olay, iç ve dış basında ilgi görmüş, London Times olaya sütunlarında yer vermiştir.

Merak edilen konu, başvurunun hükümet tarafından nasıl karşılanacağı olmuştur. Aynı gün Cumhuriyet Gazetesine bir demeç veren Nuri Demirağ “*Bu parti, başka milletlerinkinden adapte edilmiş prensipler taşımayacaktır. Hükümeti devirmek, iktidar mevkiine geçmek hırsı ile kurulmak istenen bir teşekkül de değildir. Biz bu günkü devletçilikle bir nevi mukabili muvazene temin edecek olan liberalizmin memlekette gelişmesine çalışacağız.*” demiştir. Nuri Demirağ’ın partisinin en orijinal tarafı siyasi akidelerden başka ahlaki kaidelere de sahip olmasıdır. Bu ahlaki kaideler, Nuri Demirağ’ın Yeşilköy’de kendine ait “Gök Okulu”nda uygulanan ve “Altı Kanat” adıyla anılan prensiplerdir. M.K.P’ ne katılacak herkes işretten, kumardan, iffetsizlikten, eğrilikten, tembellikten, zulümkârlıktan sakınmak mecburiyetindedir.⁹

İstek önce Cemiyetler kanununun 4. maddesi gereğince dilekçeye iki adet tüzük suretinin eklenmemesinden dolayı İstanbul valiliğince geri çevrilmiştir.¹⁰ 9 Temmuz tarihli Ulus Gazetesinde Mümtaz Faik Fenik imzalı “M.K.P değil de Kitabı Mukaddes Partisi” başlıklı bir yazı çıkmıştır. Yazar, kurucunun parti yemini için bulduğu formülün “*Allah Benim Belamı Versin!*” şeklinde özetlenebileceğini söyledikten sonra bu yemine sayılan 6 suç için neden dolayı Hz. Nuh zamanından kalma cezalar istendiğini sormaktadır.¹¹

⁹ Cumhuriyet Gazetesi 08.07.1945 Tarihli Sayı:7503 Sh: 3 Süt: 5-6

¹⁰ A.g.e 10.07.1945 Tarihli Sayı:7505 Sh:1 Süt:2-3

¹¹ A.g.e 10.07.1945 Tarihli Sayı:7505 Sh:1 Süt:2-3

Nuri Demirağ 10 Temmuz günü kendisine yöneltilen eleştirilere cevap mahiyetinde olmak üzere kuracağı partinin siyasi prensiplerinin Milliyetçilik, Demokrasi, Parlamentarizm olduğunu, iktisadi prensip olarak kamu ve ferdi girişimler arasında uyum ve denge sağlanacağını içtimai prensipte ise ferdi teşebbüsün esas alınacağını belirtmiş ve “*Sistemimizde hem liberalizm hem de sosyal duygular hakimdir.*” demiştir.¹²

Nuri Demirağ, 24 Temmuzda eksiklikleri tamamlayarak parti unvanının başında “Milli” kelimesi bulunduğu için Cemiyetler Kanunu hükümlerine göre Bakanlar Kurulu’ndan izin ve partinin iç işleri Bakanlığınca tescil edilmesi talebiyle başvurusunu tekrarlamıştır.¹³ Tüzükte Nuri Demirağ’dan başka Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rifat Atilhan’ın kurucu üye olarak imzaları vardır.

Valilikçe yapılan ilk incelemede tüzükte Ayan Meclisi kurulması, kuvvetler birliği ilkesinin reddi, cumhurbaşkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesi gibi Anayasaya aykırı hükümler bulunduğu mütalaasıyla ve tüzüğün bu şekliyle kabulüne imkan olmadığı belirtilerek dilekçe İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir.¹⁴

İçişleri Bakanlığı yalnızca şekil yönünden bazı değişiklikler yapılmasını istemiş,¹⁵ Kurucular, İçişleri Bakanlığının istediği değişiklikleri yapmışlardır.¹⁶ Milli Kalkınma Partisinin kurulmasına izin verileceği 5 Eylülde Başbakan Şükrü Saracoğlu tarafından basına açıklanmıştır.¹⁷

Hükümet tarafından resmi izin ise partinin unvanındaki “Milli” kelimesinin cemiyetler kanununa göre ancak Bakanlar Kurulu kararı ile kullanılabilmesi nedeniyle 22 Eylülde verilmiştir. Böylece uzun bir aradan sonra Türkiye’de C.H.P. den başka bir siyasi parti, faaliyette bulunma olanağına kavuşmuştur.

Milli Kalkınma Partisi’nin kurucularından Nuri Demirağ, iş hayatına müteahhit olarak başlamış ve daha sonra madencilik ve sanayiye yönelmiş varlıklı bir iş adamıdır. Havacılıkla ilgilenen Demirağ’ın Yeşilköy’de uçuş eğitimleri yapan bir okulu ve Beşiktaş’ta da bir uçak atölyesi vardır. Devletçilik

¹² Cumhuriyet Gazetesi 11.07.1945 Tarihli Sayı:7506 Sh: 3 Süt: 5-6

¹³ A.g.e 25.07.1945 Tarihli Sayı:7520 Sh:3 Süt:3

¹⁴ A.g.e 31.07.1945 Tarihli Sayı:7526 Sh:2 Süt:3

¹⁵ A.g.e 07.08.1945 Tarihli Sayı:7533 Sh:2 Süt:3

¹⁶ A.g.e 15.08.1945 Tarihli Sayı:7541 Sh:2 Süt:5

¹⁷ A.g.e 06.09.1945 Tarihli Sayı:7563 Sh:3 Süt:6

politikasına karşı ve bu nedenle liberal sistem taraftarı, serbest teşebbüsün şiddetli bir destekleyicisidir.

Diğer kurucu Hüseyin Avni Ulaş, İstanbul 5. Noteridir. İlk dönem T.B.M.M’nde Erzurum milletvekili olarak bulunan H. Avni Ulaş, Mecliste 1922 Temmuzunda kurulan “İkinci Grup” üyeleri arasında yer almış ve bu grubun önemli liderlerinden biri olmuştur. H. Avni Ulaş ilk dönemin dördüncü toplantı yılı başında (1 Mart 1923) de İkinci ve Müstakil Grupların oylarıyla T.B.M.M. Birinci Reis Vekili görevine de seçilmiştir.¹⁸ Kendisi, Atatürk’ün karşıtlarından olduğu için onun sağlığında herhangi bir faaliyette bulunamamıştır. Kurucular arasında siyasal kimliği olan tek üyedir.

Son kurucu üye Cevat Rifat Atilhan, kurtuluş savaşı sırasında Zonguldak yöresinde Kuvvayi Milliye saflarında yüzbaşı rütbesiyle çalışmış, emekliliğinden sonra yazarlığa başlamıştır. Partinin İslamcı kanadını temsil etmektedir. Yahudi ticaret burjuvazisinin amansız düşmanı olarak bu konuda çok sayıda eser yazan ve daha sonra Partiyi terk eden Atilhan, aşırı dinci örgütlerle de işbirliği içinde bulunmuştur.¹⁹

M.K.P, 5 Eylülde Başbakan Saracoğlu’nun kuruluş izninin verildiğini açıklamasından sonra faaliyete geçmiştir. Merkez binası olarak N. Demirağ’ın Paşalimanı’ndaki koruluğun içinde yer alan “Kanarya” adlı köşk seçilmiştir. Ancak parti faaliyetleri Beşiktaş’taki uçak atölyesinin bir kısmı bölünerek oluşturulan bürodan yürütülmüştür. M.K.P. genel yönetim kurulu, Ekim ayında oluşturulmuş ve Nuri Demirağ başkanlığa, H. Avni Ulaş genel sekreterliğe seçilmiş, İzzet Mühürdaroğlu ile Baki Adlı yönetim kurulunda görev almışlardır.²⁰

M.K.P’nin açılış töreni 27 Ekimde yapılmış. Beşiktaş’taki atölyenin salon haline getirilmiş bir bölümünde yapılan törende vali ve Belediye Başkanı Lütfü Kırdar da hükümet adına hazır bulunmuştur. Parti yöneticilerinin birer konuşma yaptıkları törende İstiklal Marşı’nı şehir Bاندosu çalmıştır.

Partinin açılış töreninde genel Başkan Nuri Demirağ, ülkenin artık eskiden olduğu gibi tek parti ile yönetilemeyeceğini belirterek, devletçilik rejiminde bundan daha fazla iş ve adalet beklenemeyeceğini, demokrasinin ise

¹⁸ Mete Tuncay T.C’ de Tek Parti Yönetimin Kurulması (1923-1931) İstanbul 1999 Sh:45

¹⁹ Bernard Levis, Modern Türkiye’nin Doğuşu. Ankara 1988 Sh: 380

²⁰ Cumhuriyet Gazetesi 27.10.1945 Tarihli Sayı:7513 Sh: 3 Süt: 6

“azı ve yavaşı değil, çoğu, çabuğu ve iyiyi amir” olduğunu söylemiştir.²¹ Demirağ, sözlerine devamla bu ilkeleri kendisinin geçmişte bizzat uyguladığını ve iyi sonuçlar aldığı için gençliğe de uyguladığını, onları ahlaklı ve çalışkan olarak yetiştirdiğini belirtmiş, parti yöneticilerinin de idealist ruhlu, realist kişilerden oluşacağını ilave etmiştir. Demirağ, konuşmasında geçmişte ülke için yaptığı tüm girişimlerin devletçilik uğruna baltalandığını, bundan böyle çeşitli ızdırıp, felaket ve haksızlıkları önlemek üzere MİLLİ KALKINMA PARTİSİNİ kurduğunu söylemiştir.²²

M.K.P, daha kuruluş aşamasında iken örgütlenme çalışmalarına başlamış ve kurulduğu Eylül ayında İzmir’de bir şube açma girişiminde bulunmuştur. İzmir örgütü ile ilgili çalışmaları C.Rıfat Atilhan yürütmüştür.²³

Kasım ayında ise yönetim kurulu üyesi Baki Adlı ile parti müfettişi Hayrettin Özcan, örgütlenme çalışmalarını yürütmek için Adana’ya giderek, buradaki örgütün başına, kapatılmış Ahali Partisi Lideri Avukat Abdülkadir Kemali Öğütçü’yü getirmek istemişler ancak bu girişim sonuçsuz kalmıştır. Ahali Partisi’nin genel sekreteri Avukat Mahmut Nedim Alemdar’ın örgütü kendisinin kurma teklifi ise cevapsız bırakılmıştır.²⁴

Şubat 1946’da Selahattin adında bir şahsın başkanlığında Ankara, 28 Martta Beyoğlu örgütü açılmıştır. Nisan ayında partinin İstanbul’da açtığı örgüt sayısı 14’ü bulmuş, Mayıs’ta bunlara Fener ve Şehremini örgütleri eklenmiştir.²⁵ Bu sırada Anadolu’da açılan örgüt sayısı yüzü bulmuştur.²⁶ 29 Haziran 1946’da Yüksek Mühendis Şevket Arı’ başkanlığında İstanbul İl Yönetim Kurulu kurulmuştur. Kurulun diğer üyeleri Ulus Beynelminel Nakliyat Evi Sahibi Sırrı Büyükkant, sigortacı Sadun İpek, Avukat Hikmet Şençavaşlar, Dokumacılar Kooperatifi Murahhas üyesi Azmi Aslaner, müteahhid Necib Berkman ve hesap uzmanı Hüseyin Cemal Demirok’tur.²⁷ M.K.P. Haziran ve Temmuz aylarında da örgütlenme çalışmalarına devam etmiş Eskişehir, Edirne, Kütahya, Elazığ, İzmir, Ayvalık, Gölcük, Beykoz, Ortaköy, Rami, Çatalca, Kartal, Babeski, Vize, Pınarhisar, Hayrabolu, Çorlu, Karaman ve Bolvadin’de parti merkezleri açmış,

²¹ A.g.e 28.10.1945 Tarihli Sayı:7614 Sh:1 Süt:6-7

²² Tarık Zafer Tunaya Türkiye’de Siyasi Partiler 1952 Sh:640-642

²³ Cumhuriyet Gazetesi 27.09.1945 Sh: 2

²⁴ A.g.e 06.11.1945 Sayı:7623

²⁵ A.g.e 16.05.1946 Sh:2

²⁶ A.g.e 19.05.1946 Sh:3

²⁷ A.g.e 30.06.1946 Sh:2

Çanakkale’de ise Bayramiç, Ayvacık, Lapseki, Eceabat başta olmak üzere örgütlenmesini tamamlamıştır.

M.K.P Karadeniz Bölgesinde de faaliyetlerde bulunmuştur. Parti sözcüsü Nurettin Ardıçoğlu’na göre büyük ölçüde teşkilatlandıkları Giresun’da partilerine kayıtlı üye sayısı 15.000 kişiye varmıştır.²⁸ M.K.P. 26 Haziran 1946’da Bursa’da teşkilat kurarak Cahid Burçbakan’ın başkanlığında yönetim kurulunu oluşturmuştur.²⁹ Parti 1946 yılının sonuna doğru İstanbul, Trakya, Ege ve Adana, Giresun, Elazığ, Ankara’da örgütlenmesini tamamlamıştır.

M.K.P. genel ve yerel seçimlere de katılmıştır. Partinin ilk seçim faaliyeti, Demokrat Partinin katılmayacağını önceden açıkladığı 26 Mayıs 1946 Belediye seçimleridir. M.K.P. nin seçimlere katılma amacı seçmenlerin demokratik haklarını engelleyen mevzuatın varlığına rağmen muhalefetin iyi niyetlerinin gösterilmesi şeklinde açıklanmıştır. M.K.P. İstanbul’un dışında İzmir, Adana, Urfa, Hatay ve Çanakkale’de belediye seçimlerine girmiş, fakat seçim günü, seçime fesat karıştırıldığını ve hükümetin taraf tuttuğunu ileri sürerek İstanbul’da seçimlerden çekildiğini açıklamıştır.³⁰ Parti buna rağmen kısmi başarılar elde etmiş, Mesela Urfa’da, Adana’nın Osmaniye ilçesinde ve Hatay’a bağlı Ürdün bucağında M.K.P. adayları seçilmiştir. Kırıkkale’de de 22 kişilik belediye meclisine 6 M.K.P. adayı girmeyi başarmıştır.³¹

M.K.P, seçimlerden sonra da, seçimlere fesat karıştırıldığı iddiası üzerinde uzun süre durmuş ve bu amaçla önce İstanbul’da bir miting yapmak istemiş, buna izin verilmeyince, Danıştay’a başvurmuşsa da sonuç alamamıştır.³²

21 Temmuz 1946 milletvekili genel seçimlerinde M.K.P. başta İstanbul olmak üzere Kırklareli, Tekirdağ, İzmit, Çanakkale, İzmir, Samsun, Giresun, Adana ve Edirne olmak üzere toplam on ilde seçime gireceğini açıklamıştır.³³ Bu sırada bağımsız aday Rauf Orbay’ı da destekleyeceğini ilan etmiştir. 16 Temmuzda M.K.P. İstanbul’da 22 aday belirlemiş, bağımsız adaylardan da Tasvir gazetesi başyazarı Cihat Baban’ı destekleyeceğini açıklamıştır.³⁴ Genel

²⁸ Cumhuriyet Gazetesi 06.07.1946 Sh: 3, 07.07.1946 Sh:2, 11.07.1946 Sh:2

²⁹ A.g.e 13.07.1946 Sh:2

³⁰ A.g.e 27.05.1946 Sayı:7822 Sh:1 Süt:4

³¹ A.g.e 27.05.1946, 28.05.1946, 31.05.1946

³² A.g.e 05.06.1946 Sayı:7831 Sh:2 Süt:3

³³ Cumhuriyet Gazetesi 18.06.1946 Sayı: 7844 Sh:1 Süt:4

³⁴ A.g.e 17.07.1946 Sayı:7623 Sh:1 Süt:5-6

Sekreter Vahid Çadırcıoğlu, sözcü Nurettin Ardiçoğlu, Avukat İsmail Sıtkı Oğuzbeyoğlu, Avukat Asaf Göreç, Sabahaddin Biktemir, Emin Dalkılıç'tan oluşan bütün genel yönetim kurulu üyeleri aday olmuşlardır. Ancak Nuri Demirağ adaylığını koymamıştır. M.K.P. İzmir'de yedi aday belirlemiş, ayrıca daha önce belirlediği on ile ek olarak ayrıca Niğde, Amasya, Urfa, Zonguldak ve Kocaeli'nde adaylarını açıklayarak buralarda da seçime katılacağını duyurmuştur.³⁵ Fakat bu seçimde mücadele daha çok C.H.P. ile D.P. arasında olmuş ve M.K.P. bu mücadelenin adeta dışına itilmiştir. Diğer iki parti M.K.P.'yi herhangi bir şekilde hedef almamış, sonuç olarak, seçimlerde M.K.P. başarı sağlayamamış ve bir hayli zayıflamıştır.

6 Nisan 1947'de İstanbul, Kastamonu, Tekirdağ ve Balıkesir'deki milletvekili ara seçimlerine o tarihte ikiye bölünmüş bulunan partinin genel merkezi katılmama kararı almış buna karşılık İstanbul'daki ilçe örgütleri M.K.P.'nin halihazırda merkez organlarının olmadığını ve kendilerinin seçime katılacaklarını açıklamışlardır.³⁶

M.K.P. 1950 seçimlerine de katılmış. İstanbul'da 20, Tekirdağ'da 5 aday göstermiştir. Parti başkanı Nuri Demirağ Ankara, Konya ve Malatya'ya seçim gezisine çıkmış. Bu arada D.P. ile seçimde ortak hareket etme yönünde temaslarda bulunmuş ama bu işbirliği gerçekleşmediği için M.K.P. bu seçimden de olumlu bir sonuç alamamıştır. 1954 genel seçimlerinde ise 9257 oy alabilmiş ve kurucusu Nuri Demirağ D.P. listesinden İstanbul milletvekili seçilmiştir.³⁷

Yeni filizlenen burjuvazinin İslamcı ve milliyetçi unsurlarla oluşturduğu bir siyasi örgüt olarak doğan ve kapsamlı sosyal ve ekonomik görüşlerden mahrum olan M.K.P. kuruluşundan itibaren lideri Nuri Demirağ'ın hakimiyeti altında kalmış ve temelde onun görüşlerini aksettirmiştir.³⁸

Fakat partiyi oluşturan diğer unsurlar, bu duruma uzun süre dayanmamıştır. 1946 yılının Mart ayında kurucular arasında anlaşmazlıklar baş göstermiş, partinin üç kurucusundan H. Avni Ulaş kuruluşun kısa bir süre sonra partiden ayrılmıştır. H. Avni Ulaş 1946 seçimlerinde D.P.'nin Erzurum listesinden milletvekili olmuştur.³⁹

³⁵ A.g.e 18.07.1946 Sayı:7874 Sh:3

³⁶ Ulus Gazetesi 06.04.1947 Sh:3

³⁷ Kemal Karpat Türk Demokrasi Tarihi İstanbul 1967 Sh:367

³⁸ Muzaffer Sencer Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri İstanbul 1971 Sh:200

³⁹ Metin Teker Tek Partiden Çok Partiye Sh:150

Mart ayında diğer iki kurucudan genel başkan Nuri Demirağ ve genel başkan vekili Cevat Rifat Atilhan karşılıklı olarak birbirlerini partiden attıkları açıklamışlardır. Atilhan, gazetelere gönderdiği mektupta Nuri Demirağ'ın baskıcı ve keyfi idaresi ve bilgisizliği yüzünden partinin güçsüzleştiğini, önemli kişilerin yaptıkları üyelik başvurularının Demirağ tarafından reddedildiğini belirterek Demirağ'ın 3 Mart 1946 tarihli Haysiyet Divanı kararı ile azledildiğini açıklamıştır.⁴⁰ Aynı günlerde M.K.P, genel yönetim kurulu da gazetelere birer mektup göndererek, yönetim kurulunun parti ilkelerine olduğu kadar Nuri Demirağ'a da bağlı olduğunu ve Partinin nüfuzunu sarstıkları için C. Rifat Atilhan ile Nuri Demirağ'ın azline karar veren Yaşar Çimen ve Zekai Dikin'in yönetim kurulu kararı ile Partiden çıkarıldıklarını belirtmiştir.⁴¹ İhtilafın halli için her iki taraf da İstanbul Valiliğine başvurmuş, Demirağ, C. Rifat Atilhan aleyhine tazminat davası açmış,⁴² sonuçta valilik makamı Nuri Demirağ'ı haklı bulmuş.⁴³ Parti de C. Rifat Atilhan'ı üyelikten çıkarmıştır.

Fakat M.K.P'deki iç huzursuzluk bununla bitmemiş bu defa parti, Nuri Demirağ grubu ile Vahit Çadircioğlu grupları arasında ikiye bölünmüştür. Demirağ, karşı gurup tarafından partiyi keyfi ve baskıcı hareketlerle yönetmekle suçlanmış, partinin zayıf kalmasından sorumlu tutulmuştur. Sonunda Nuri Demirağ genel yönetim kurulu tarafından Haysiyet Divanı'na verilmiş, buna karşılık Demirağ bu kişilerin bozgunculuk yaptıkları için üyeler tarafından partiden çıkarılmış kişiler olduklarını öne sürmüştür.⁴⁴ Sonunda partinin İstanbul il yönetim kurulu Nuri Demirağ'ın partiden çıkarılmasını onaylamış⁴⁵ ve Parti genel merkezi de Beşiktaş'taki uçak atölyesinden Taksimde Sıraselviler caddesi 67 numaraya taşınmıştır. Demirağ çıkarılma kararına karşı Danıştay'a başvurmuş ama daha sonra Ağustos ayında Parti örgütüne gönderdiği mektupta başkanlığı bıraktığını açıklamıştır.⁴⁶

Nuri Dermirağ'dan sonra genel yönetim kurulu başkanlığına Vahit Çadircioğlu getirilmiştir. Çadircioğlu, Demirağ tarafından davet edilen genel kongreyi iptal etmiştir. Nuri Demirağ, partiden çıkarıldıktan sonra parti

⁴⁰ Cumhuriyet Gazetesi 22.03.1946 Sayı:7756 Sh:1 Süt:7

⁴¹ A.g.e 22.03.1946 Sayı:7756 Sh:3 Süt:5

⁴² A.g.e 23.03.1946 Sayı:7757 Sh:1 Süt:5

⁴³ A.g.e 24.03.1946 Sayı:7757 Sh:1 Süt:5

⁴⁴ Cumhuriyet Gazetesi 24.07.1946 Sayı:7880 Sh:1 Süt:5-6

⁴⁵ A.g.e 31.07.1946 Sayı:7887 Sh:1 Süt:2-3

⁴⁶ A.g.e 08.08.1946 Sayı:7895 Sh:3 Süt:7

müfettişi Hulki Kurtkaya ve muhasebe sorumlusu Hicri Çapanoğlu ve daha sonra da Vahit Çadircioğlu ile mahkemelik olmuştur.

Bütün bu çekişmeler M.K.P.'yi tamamıyla zayıflatmıştır. Vahit Çadircioğlu'nun genel başkanlığa seçildiği 11-12 Haziran 1947'deki ilk genel kongre bu yüzden bir hayli tartışmalı ve gürültülü olmuş. 28 Mart 1947'de Merzifon örgütü kendini feshederek C.H.P' ne katılmıştır.

28 Haziranda 800 kadar üyesi olan İskenderun ilçe yönetim kurulu faaliyetlerine son vermeyi kararlaştırmıştır.⁴⁷

M.K.P.'nin bir yayın organı olmamıştır. Başlangıçta H. Avni Ulaş adına "Mesuliyet" adı altında bir gazete imtiyazı istenmişse de bu şahsın partiden ayrılması ile bu girişim sonuçsuz kalmıştır.⁴⁸

M.K.P.'nin kuruluşu kamu oyunda bir ilgi uyandırmakla birlikte siyaset çevrelerde fazla ciddiye alınmamıştır. Nuri Demirağ, Üsküdar sırtlarındaki "Kanarya Köşkü" adını verdiği büyük binasını Washington'daki Beyaz Saray ile kıyaslamış, gazetecilere, partililere sık sık kuzu ziyafetleri verdiği için partisi "Kuzu Partisi" adıyla meşhur olmuştur. Kamu oyu bu işadaminin siyasi parti liderliği için gerekli vasıfları taşımadığı inancına sahip olmuş M.K.P. kurucuları ve yöneticileri de siyasette acemi olmaları nedeniyle kendilerine daha başta fazla şans tanınmamış ve latife konusu olmuşlardır. Milli Kalkınma Partisi'ne izin verilerek çok partili rejimin yeniden açılmasından sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1945 T.B.M.M' de açılış nutkunda partileri demokratik rejimin zaruri bir şartı olarak nitelendirmiştir. İ. İnönü bu nutkunda, "*Türkiye'de demokrasi usullerinin geçmişe ait hesapları yapılırken, büyük devrimlerin 1923'ten 1939'a kadar meydana geldiği ve altı seneden beri de bir Cihan Harbi içinde bulunduğumuz unutulmamalı. Demokratik karakter bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük hiçbir zaman kabul olmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak itham edilmiştir. Bizim tek eksikimiz, hükümet partisi karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir Fakat Memleketlerin ihtiyaçları sevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasının tabii*

⁴⁷ Ulus Gazetesi 29.06.1946 Sh:3

⁴⁸ Cumhuriyet Gazetesi 07.09.1945 Sayı:7564 Sh:1 Süt:5-6

işlemesi sayesinde başka bir partinin kurulması mümkün olacaktır” demiştir.⁴⁹ Bu nutuktan C.H.P’nin ve liderinin M.K.P’ni hükümet karşısında ciddi bir muhalefet partisi olarak görmedikleri anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte o dönemde Türkiye’de C.H.P.’ne karşı kitlesel muhalefetin çok güçlü olması nedeniyle bütün zaaflarına rağmen M.K.P. yer yer rağbet görmüştür. M.K.P, dönemin ilk muhalefet partisi olmanın dışında fazla bir önemi olmamasına karşın yeni partilerin kurulmasına örnek olmuş. M.K.P. ‘den sonra parti kurmak isteyenlerin sayısı hızla artmıştır.

Nuri Demirağ’ın 1957’de ölümü üzerine genel kurul toplantısını yapamamış olan M.K.P bu nedenle 22 Mayıs 1958’de münfesihi sayılmıştır.

3. Milli Kalkınma Partisinin Programı :

İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanan M.K.P. nizamnamesinden başka bu partinin ayrıca bir programı bulunmamaktadır. Parti kurulduktan sonra da program hazırlanmamıştır. Ancak 90 maddelik nizamnamenin 2. Maddesinden başlayarak 38. Maddesine kadar sıralanan maddelerde yer alan hükümler program mahiyetindedir. Bu hükümler de Nuri Demirağ’ın partinin kuruluşu sırasında çeşitli zamanlarda basına verdiği demeçlerde yer alan hususların daha derli ve toplu bir hale getirilmiş şeklidir.

Nizamnamenin başlangıç bölümünde “*Cihan huzurunda, tarihin kaydettiği devirlerden beri adalet timsali olarak hakim yaşamış milletimizin azametli tarihinden kuvvet alarak bizlere emanet ettikleri ananelere sadakat ve hürmet göstererek zamanın ihtiyaçlarına göre terakki ve inkişaf yolunda milletimizin layık olduğu mevki ve refahın, ahlaken ve iktisaden büyük bir kuvvet haline gelmesini temin maksadıyla anayasa hükümlerine göre “MİLLİ KALKINMA” unvanıyla bir parti*” teşkil edildiği belirtilmektedir.⁵⁰

Nizamnamenin 1. Maddesi, doğrudan programa ilişkin olmamasına karşın kimlerin bu partiye üye olabileceklerini göstermesi bakımından ilginçtir. Madde üyeliğe kayıt şartları ile ilgili olup, medeni hakları kullanma yetkisine sahip 22 yaşını bitirmiş ve partinin program ve tüzüğünü kabul eden her vatandaşın üye olma hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir.

⁴⁹ T.B.M.M Zabıt Ceridesi 7. Cilt Sh:7

⁵⁰ Milli Kalkınma Partisi Nizamnamesi İstanbul 1945 Atlas Matbaası Sh: 28

Ancak aynı maddenin devamında:

- muhtelif kanaatlere bürünerek mütereddi haleti ruhiye taşıyanlar,
- sözü ile işi arasında tezat bulunanlar,
- parti umdelerine aykırı hareket edenler,
- memleket zararına kötü nam ve şöhretle tanınanlar
- görevlerini kötüye kullanan memurlarla çıkar ilişkisi zannı altında bulunanların partiye alınabilmeleri için **“haysiyet divanı huzurunda nefis terbiyesinden geçmeleri gerekmektedir.”**

1. Maddenin bu haliyle İç İşleri Bakanlığının olurunun almasını anlamak mümkün değildir. Tamamen sübjektif nedenlerle bazı vatandaşlar partiye alınmadıkları gibi yasalara aykırı olarak alınmadıkları bu partinin disiplin kurulunun denetimi ve eğitiminden geçirilecektir.

Kanımızca bu maddede yer alan hükümler kamuya yeni partinin üyelerinin namuslulardan oluştuğu izlenimini vermek gibi tamamen politik bir yaklaşımla kaleme alınmıştır.

Nizamnamenin 2. Maddesinde askerlerin, hakimlerin ve diğer memurların hangi parti iktidara gelirse gelsin bağımsız ve tarafsız olarak görevlerine devam etmeleri esas olduğundan partilere kayıt, seçme ve seçilme hakkına sahip olmamaları savunulmaktadır.

Hatalı olarak kaleme alındığı anlaşılan bu maddede belirtilmek istenenin memurların görevlerinin devamı sarasında herhangi bir partiye girerek bu parti içinde aday ve seçmen yani delege olamamalarıdır. Yoksa o dönemde memurların memuriyetlerine devam ettikleri sürece seçmen olmaları anayasal hakları olduğu gibi, görevlerinden ayrıldıktan sonra da herhangi bir siyasi partiye kayıtlarını yaptırarak aday olmaları anayasada ve yasalarda güvence altına alınmıştır.

Partinin hükümet şekli olarak kabul ettiği yönetim Cumhuriyet yönetimidir. (Madde: 3)

Yönetim usulünde ise Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu tarihten itibaren günümüze kadar yürürlükte olan TEVSİİ MEZUNİYET kabul edilmektedir. (Madde: 4)

Parti, o tarihte iktidarda olan C.H.P nin aksine seçimlerin tek dereceli olmasını istemektedir. (Madde: 5)

Nizamnamenin 6. Maddesi ilginç hükümler içermektedir. Madde, seçimlerin nasıl yapılacağını hükme bağlamaktadır. Bu maddeye göre seçimler mevcut partiler tarafından oluşturulacak kurullar tarafından yapılacak, devlet memurları tarafsız olarak yalnızca kontrol ve düzenleme görevlerini yerine getireceklerdir.

Bilindiği gibi 1961 anayasasının yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen süre içinde yapılan seçimler hep hükümetin denetimi altında yapılmıştır. Ancak 16 yıl sonra 1961 anayasası ile kurulan ve daha sonra 1982 anayasasında da yer alan YÜKSEK SEÇİM KURULU seçimlerin bütün işlevlerini yerine getirmektedir. Milli Kalkınma Partisi, o tarihlerde dahi çok ileri sayılabilecek bir bağımsız seçim kurulunu önermektedir.

Seçimler sırasında görevlerini kötüye kullanan memurlar ise cürmü meşhut hükümlerine göre seçimlere fesat karıştırmak suçundan muhakeme edileceklerdir. (Madde: 7)

Cumhurbaşkanlığı : Cumhurbaşkanı, bütün vatandaşlar tarafından 5 yıl süre için seçilecektir. (Madde: 8) aynı kişi üst üste iki defa cumhurbaşkanı olamayacaktır. (Madde: 9)

İlginçtir 2000 yılında yani M.K.P'den 55 yıl sonra T.B.M.M, cumhurbaşkanı görevinin 5 yıl olmasını uzun uzadıya tartışmıştır.

İkinci Meclis : M.K.P ikinci meclisin tıpkı Osmanlı dönemindeki adıyla Ayan Meclisi olarak kurulmasını istemektedir. Bu meclis mülga meclisin (Herhalde Mülga Osmanlı Meclisinin) vazifeleriyle mükellef bulunacaktır. (Madde: 10)

Ayan Meclisi, Kırk üyeden oluşacak, üyeler cumhurbaşkanı seçiminde olduğu gibi tüm vatandaşlar tarafından ancak ölüncüye kadar görevde kalmak şartıyla seçileceklerdir. (Madde: 11)

Ölüm ya da ehliyetini kaybetme nedenleriyle üye sayısının beşte biri azaldıkça yerlerine yeniden seçim yapılacaktır. (Madde: 12)

Milletvekilleri her 100.000 kişiye bir milletvekili olmak üzere keza tek dereceli seçimle 4 yıl için seçim bölgelerince seçileceklerdir. (Madde: 13)

O tarihteki mevzuata göre her 60.000 kişiye bir milletvekilinin seçildiği düşünülürse M.K.P'nin milletvekili sayısında da ekonomik endişeyle hareket ettiği milletvekili sayısının azaltılmasını hedef aldığı anlaşılmaktadır.

Cumhurbaşkanının ölümü ya da ehliyetini kaybetmesi halinde yeni cumhurbaşkanı seçilinceye kadar bu göreve Ayan reisi vekalet edecektir.

Ayan Reisinin cumhurbaşkanlığı için adaylığını koyması halinde ikinci reis veya üyelerden biri bu göreve vekaleten bakacaktır. (Madde:14)

M.K.P'nin önerdiği ikinci meclis o dönem için çok yeni ve çok cesurca ortaya atılmış bir fikirdir. C.H.P, bu öneriye 12 yıl sonra ancak 1957 yılındaki seçimle ilgili olarak yayınladığı "İlk Hedefler" beyannamesinde yer vermiş ve bilindiği gibi bu meclis "Cumhuriyet Senatosu" olarak 1961 anayasasında yer almıştır.

Yerel yönetim ile kamu yönetimi görevlerinin birleşmezliği: M.K.P Belediye başkanları ile belediye meclis üyelerinin Halk oyu ile seçilmesini, kamu görevi ile Belediye reisliğinin bir kişide toplanmamasını savunmaktadır. (Madde: 16)

Bu, kuşkusuz C.H.P nin cumhuriyet döneminde sık sık başvurduğu idari vesayet altındaki Belediye başkanlığının valilik göreviyle birleştirilmiş bir halde kullanılmasına karşı bir tepkiyi ifade etmektedir.

Dil : M.K.P, dilde zorlamaya gidilmemesini, dildeki değişikliğin kendi kuralları içinde ve zamanla kendiliğinden oluşmasını, dilin yasal zorlamalara tabi tutulmamasını öngörmektedir. (Madde: 17)

Kuşkusuz bu fikir de Atatürk döneminde 1932 yılından başlayarak Devletçe benimsenen dil devrimi hareketine karşı duyulan tepkinin siyasal yansımasıdır.

Milli Eğitim : Milli Eğitimde her şey ahlâk ve milli gelenekler esasına göre düzenlenecektir. Öğrencilere yeteneklerine göre yön verilecektir. (Madde: 19)

Öğrenimde uzmanlık, orta okulundan sonra yani Lise çağlarında başlayacak ve Lise kısmında genel kültür dersleri ile birlikte meslek dersleri de okutulacaktır. Küçük sanayi meslekleri ise (çıraklık kastediliyor) ilk okuldan

sonra başlayacak ve yurt genelinde üretim bölgelerine göre meslek okulları açılacaktır. (Madde: 20)

Kuşkusuz bu görüş o zamanlar C.H.P nin uygulamakta olduğu Kız ve Erkek Sanat Enstitülerine karşı bir seçenek olarak düşünülmüştür. Yine aynı maddeye göre öğrenim yaşındaki gençler, öğrenimleri sırasında ayrıca vatan savunması için askerliğe hazırlık sporları ile meşgul edileceklerdir. 2. Dünya savaşı yıllarında hatta savaştan sonra 950'li yılların ortalarına kadar yoğun bir şekilde yürütülen izcilik ve askerlik eğitimi bu parti tarafından da benimsenmektedir.

Adliye : Parti, Adli sistemin içinde Osmanlı Döneminde cumhuriyetin ilk yıllarında mevcut olan, ilk mahkeme ile Yargıtay arasında yer alan İSTİNAF MAHKEMELERİ, nin yeniden kurulmasını kabul etmektedir. (Madde:22)

Adalet camiasında basında ve kamuoyunda en az 50 yıldan beri bu mahkemelerin gerekliliği tartışılmaktadır. Belli cinsten davalar ile belli miktarlara kadar olan ihtilafları çözerek Yargıtay'ın yükünü olabildiğince azaltacak olan bu mahkemeler maalesef günümüze kadar hayata geçirilememiştir.

Hakimler azil ve arzularının aksine nakil olunamazlar. Verdikleri kararlardan kişisel olarak sorumlu değildirler. Verdikleri yanlış kararlar varsa bunlar muhtelif derecelerdeki diğer mahkemelerce düzeltilir. Bütün adli işler Mahkemelerde görülür. Olağanüstü mahkemeler kurulamaz. (Madde: 23)

İşin acı tarafı M.K.P. tarafından hakim teminatı ile ilgili olarak öngörülen bu hükümler 16 yıl sonra 1961 anayasası tarafından düzenlenebilmiş ancak daha sonraları bu düzenlemelerin ve teminatların bir bölümü ya törpülenmiş ya da geri alınmıştır.

Kamu Görevi : Makam ve memuriyet güçlerini milletin zararına kullanarak kamunun hukukunu ihlal edenler, el altından bir takım kişilerle gizlice ortak yarar sağlayanlar, genel ahlakın bozulmasına neden olanlar hangi dönemde olursa olsun zaman aşımından ve genel aflardan yararlandırılmayarak işledikleri fiillerden dolayı kamu suçlarından takip ve mahkum edileceklerdir. Bu gibilerin meşru olmayan malları zorla ellerinden alınarak medeni haklarından yoksun bırakılacak ve kara listeye geçirilmeleri için yasa teklifi yapılacaktır. Kara listeye girmiş olanların öldüklerinde mirasçıları bu gibi meşru

olmayan malları hazineye devretmekte direnirlerse kendilerinin de aynı cezaya çarptırılmaları için yasa konulmasına çalışılacaktır. (Madde: 15)

Bilinen hiçbir hukuk kuralına ve mevcut yasalara uygun olmayan bu maddenin siyasi ve ahlaki endişelerle konulduğuna inanıyoruz.

Devlet Örgütü, gerçek ihtiyaçlara göre yeniden kurulacaktır. Halkın işi çabuk görülecek, devlet memurlarından işleri geciktirenler ehil değilseler sınıf ve rütbeleri azaltılacak veya işlerine son verilecektir. (Madde: 25)

Memurlardan önce ahlak sonra vazife düsturunu benimsemeleri, üst ve alt kademelerdekilerin birbirlerine şefkat, merhamet ve tevazu ile hareket etmeleri istenecektir. (Madde: 26)

Ekonomi : Ekonomi alanında insanlığın ulaştığı aşamaya kavuşmak, Medeni dünyaya ayak uydurmak, partinin hedefleri arasındadır. Bunun gerçekleştirilmesi için bugüne kadar uyuşturulan yetenek ve enerji harekete geçirilip aza kanaat eden çok ve çabuk iş yapılacak, üretimde genel ihtiyaçların sağlanması ile birlikte İnsanlığa da hizmet etme hususu göz önünde bulundurulacaktır. (Madde: 27)

Sanayi ve Ticarete serbest rekabet esası egemen olacaktır. Milletlerin dünya piyasasına sağlam ve ucuz mal çıkarmak için yarıştıkları sırada böyle yapmayıp yasal zorlamalarla ve hiçbir işe yaramayan kuruluşlarla refah yerine ızdırap veren hareketlerden kaçınılacak, ilmi kurallara uyulacaktır. Türk parasının değerini arttırmak suretiyle bolluk ve ucuzluk sağlanacaktır. (Madde: 28)

Orman, maden ve fabrikaları, ulaştırma ve tarım ve bunlara benzer işleri gelişmiş ülkelerde olduğu gibi halka bırakıp kişisel girişime yer vermek. Şirketler vücuda getirmek ve bunlar vasıtasıyla tüketicileri üretici hale getirmek ve hükümetin kontrol ve sorumluluğu altında üretim yapma zihniyeti hakim kılınacaktır. (Madde: 29)

Tarım, Sanayi ve madenler modern usuller ve makinelerle çalıştırılacaktır. (Madde:30)

Bütün üretim dönemlerinde devlet, yalnızca örnekler meydana getirip daha iyilerinin millet tarafından yapılmasını sağlamaya çalışacaktır.(Madde: 31)

Devlete ait verimli ve boş arazileri ıslah, bataklıkları kurutmak ve Ziraat Bankaları aracılığıyla mümkün olabildiğince köyler kurmak, bölgelerin durumlarına göre üretime elverişli hale getirerek yoğun nüfuslu yerlerden istek halinde bu yerlere nüfus kaydırması yapmak, bu iskan olunanlardan Ziraat bankasının giderlerini taksitle telafi etmek partinin gayeleri arasındadır. (Madde: 32) Üretimde önemli bir yeri olan arazi sulamaya önem verilecek Akarsulardan gerek bu hususta gerekse barajlar inşası suretiyle elektrik üretimine ağırlık verilecektir. (Madde:33)

Anlaşıldığı kadarıyla M.K.P. liberal bir parti olmakla beraber batıdaki örneklerine benzemeyen bir biçimde kişisel girişimciliğe ağırlık verirken devletin düzenleme ve kontrol görevini elinden almamakta tam tersine bir çok konularda devletin özel girişimcilere örnek olacak hareket ve davranışlarda bulunmasını öngörmektedir. M.K.P, tüm liberalliğine rağmen savaşa girmediği halde 6 yıl çok sayıda asker beslemiş ve ekonomisi tamamen durgun bir hale gelmiş olan ülkede, devletin yardımı ve öncülüğü olmadan ferdi girişimciliğin mesafe alamayacağını bilmektedir. M.K.P, halkta sermaye gücünün olmadığını, tüm sermayenin Devlette olduğunun farkındadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım : Tüm yurttaki hükümetin öncülüğüyle ve ekonomi alanında seferberlik yapılarak geniş ölçüde imar faaliyetlerine girişilecek, aç, çıplak ve işsiz kimse bırakılmayacak, milletin emaneti olan kişisel servetlerin israf edilmesine meydan verilmeyecektir. (Madde:34)

Vergi ve Sosyal Adalet : Herkes varlığı oranında vergiye tabi tutulacaktır. Mevcut vergi sistemi gözden geçirilerek mükellefleri sarsmayacak ve servetle orantılı mali yasalar çıkarılarak bütçe sisteminde değişiklik yapılacaktır. (Madde: 35)

Büyük özel kuruluşlarda, kişisel çaba, iş başına gösterilen kişisel meziyet ve yetenek, kuruluşa konulan sermayeye ait verim ve amortismanlarla girişimcinin özel hayatına yetecek miktarda bir kazanç saklı kalmak şartıyla, hudutsuz servete engel olmak maksadıyla artan kâr üzerinden devletin kamu yararı payı olarak hal ve durumun gerektirdiği oranda vergi alınması sağlanacaktır.(Madde: 37)

Liberal bir partinin kazanç yerine varlık ve servet üzerinden vergilendirmeyi savunmasının izahı mümkün değildir.

Çalışanların Sosyal Hakları : Sanayide, kurumlarda, maden ve orman işletmelerinde ve bütün ekonomik alanlarda işçilerin mesailerinde sağladıkları azami verime karşılık onların sosyal rahatlığını sağlamak için dünyanın belli başlı ülkelerindeki işçi kuruluşları örnek tutularak hakları teminat altına alınacaktır. (Madde: 36)

Çalışma Bakanlığının ilk kez 1946 yılında kurulduğu ve bu tarihe kadar ülkemizde İş Hukuku ile ilgili özel yasaların bulunmadığı göz önüne alınırsa bu hükümlerin o yıllara göre ileri olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Yeni yasalar : Programdaki maddelerden yasalarda mevcut olmayanların tamamlanması, değiştirilmesi gereken hükümler için yeni yasalar çıkarılacaktır. (Madde:)

4. Milli Kalkınma Partisi'nin Köy İmar Planı:

1946 milletvekili seçimlerinin yaklaştığı sırada programı olmayan M.K.P, Anadolu'daki örgütlerini kurma aşamalarında köylüyü ihmal ettiğini anlamış ve köyle ilgili görüş ve düşüncelerini kamuoyuna açıklamak zorunluluğunu duymuştur.

C.H.P.nin T.B.M.M'nden geçirdiği çiftçiyi topraklandırma kanunu müzakereleri ve kendisine bağlı Halkevlerinin köycülük şubelerinin ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Köy enstitülerinin faaliyetleri yanında M.K.P. de değişik seçenekler ve önerilerle kamu oyunun karşısına çıkmak istemiştir.

M.K.P, Genel yönetim kurulunca bu konuda kamu oyuna duyurulan bildiri KÖY İMAR PLANI adını taşımaktadır. Bildirinin ilk paragrafından Köy İmar Planı'nın aslında Genel Başkan Nuri Demirağ'ın yıllar önce (yani partiyi kurmadan önce) hazırladığı ve bildirinin içeriğinin ekte sunulan köy plan ve projesinden ibaret olduğunu anlıyoruz.⁵¹

Bildiri, Yurt genelinde dağınık halde bulunan köylerden birbirine yakın olanların birleştirilerek sayılarının 18.000'e indirileceğinden bahsetmektedir. Bu 18.000 köy yukarıda belirtilen plan ve projeye göre yeniden inşa edilecektir.

Bildiri, bu suretle köylü vatandaşların şehirdekiler kadar uygarlıktan ve ferahattan nasiplerinin olacağını, kötü niyetlilerin her zaman olduğu gibi şimdi de

⁵¹ Köy İmar Planı M.K.P. Neşriyat Serisi No: 1 İstanbul 1946 Hüseyin Kazazgil Matbaası Sh: 18

bu köy imar planını alayla karşılayacaklarını, ama her zaman büyük başarılarla imza atan Nuri Demirağ'ın bu girişimi meyvelerini verdikten sonra utanacaklarını belirtmektedir.

Bildiri, Nuri Demirağ'ın şimdiye kadar vücuda getirdiği eserlere benzer eserlerin meydana getirilmesi için başlangıç olarak 10.000 çalışan ve namuslu insanın teşvik edilerek bir araya getirilmesinden bahsetmektedir.

Kısacası 4 sahifelik bildiri, köy imar planını ayrıntıları ile anlatmaktan çok Nuri Demirağ'ın propagandasını yapmaktadır. Köy imar planı hakkında ayrıntılı bilgileri aynı broşürde yer alan Nuri Demirağ'ın gazetecilere verdiği beyanattan anlıyoruz. Broşürde bu beyanatın hangi tarihte yapıldığı belirtilmemiştir. Nuri Demirağ'ın açıklamasından bu köy imar planlarının yıllar önce Divriği'de kurduğu uçak ve motor fabrikaları civarındaki sanayi, maden ve tarım köyleri ile bu köylerde yer alacak evler için hazırlandığı anlaşılmaktadır. Kendi ifadesine göre o tarihlerde bu evlerden 1 katlı ve 4 odalı çiftçi evleri 300, maden ve işçi evleri ise 400 liraya mal olacaktı. Ancak kendisine ait madenlerin satılmasında yerli uçak ve motorların yapılmasında engeller çıkmış fabrikalar tamamlanamamış bu nedenle bu köyler ve köy evleri de inşa edilememiştir. Demirağ, bu köylerin ve köy evlerinin şimdi yeniden kurulmasını istemektedir. Kuşkusuz aradan geçen zaman içinde meydana gelen coğrafi değişiklikler, planlarda bazı yeni düzenlemelerin yapılmasını gerektirebilir. Halen 19 milyon olan ülke nüfusunun ileride 50 milyon olması halinde bu 18.000 köyde yaşayan köylü nüfusunun 31.500.000 e ulaşacağı göz önüne alınmalıdır.

Köy İmar Planı bildirisine ekli planlardan ilki çiftçi ve amele evlerine aittir. Bu planlarda çiftçi evlerinin her birinin 500 metrekarelik bir arsa içinde 70 metrekarelik bir alana oturduğu görülmektedir. Her çiftçi evinde oturma odası, çocuk ve yatak odası, üstü kapalı bir yer, hela, banyo bulunmaktadır. İki katlı işçi evinin ise yüz ölçümü 90 metrekare olup evde yemek salonu, mutfak, hela, antre, oda ve duş yeri bulunmaktadır.

Bildiri ekinde yer alan 2. Plan 1. nolu kroki olarak numaralandırılmış olup ziraat köyleri etüdü adını taşımaktadır. Bu etütte ziraat köyleri 340 hane ve 1700 nüfusa göre hazırlanmıştır. Köy, 24.000 hektarlık bir alan içindedir. Bu alanın içine uçak meydanı, hangar ve tamirhane dahil değildir. Bu köy etüdünde resmi bürolar, Milli Kalkınma Evi (Sinema, Tiyatro ve Konferans faaliyetlerinin yapıldığı ev) otel ve lokanta, kooperatif, Pazar ve dükkanlar, cami, hamam, küçük sanayi, revir ve doğum evi, okul, çocuk bahçesi, çamaşırhane, mezbaha,

ahır, hayvan kontrol ve sağlık memurluğu, silo, araba parkı, bekçi yeri, kümeler, otluk ve samanlık, süthane, spor yeri, elektrik merkezi bulunmaktadır.

2 numaralı kroki ise sanayi ve maden köyelerine ait bir etüttür. Bu köyler 1750 nüfuslu ve 342 evli köyler olup 24 hektarlık bir alan içinde yer almaktadır. Kuşkusuz bu köylerde de uçak meydanı vardır.

M.K.P. nin bildirisinden ve Nuri Demirağ'ın beyanatından bu köylerin ve köy evlerinin kendisinin geçmişte madencilik ve uçak sanayi ile uğraştığı dönemlerde aklından geçen ve ama gerçekleştiremediği bir takım özelemler olduğunu anlıyoruz.

Kısacası M.K.P. nin Köy İmar Planı adı altında Türk Milletine sunduğu şeylerin o zaman için uygulama şansı bulunmamaktadır. Bu köyler aradan yıllar geçtikten sonra C.H.P. lideri Ecevit'in Köy-Kent ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin Tarım-Kentlerini ister istemez anımsatmaktadır. Bilindiği gibi bunlar da hayata geçirilememiştir.

Ancak ciddi görülmesi de bir siyasi partinin o tarihlerde köyleri birleştirmekten bahsetmesi ve birleştirilen köyler ve köylerdeki evler için planlar önermesi çok ilginçtir. Liberal bir partinin ancak devletçi bir partinin yapabileceği bir eylemi üstlenmesini de anlamak kolay değildir.

5. M.K.P'nin C.H.P ile İlişkileri ve Nuri Demirağ'ın İnönü'ye açık mektupları:

M.K.P ile C.H.P arasındaki ilişkiler hiçbir zaman üst düzeyde olmamıştır. Nuri Demirağ'da C.H.P. tarafından ciddi bir muhalefet partisi, ciddi bir genel başkan olarak algılanmamıştır.

Parti merkezinin alışılmışın dışında Ankara yerine İstanbul'da olması bir handikap teşkil etmiş, parti yöneticileri ile hükümet arasında bir diyalog kurulamamıştır. Ancak 1930'lu yıllardan başlayarak C.H.P hükümetlerinden ihale alan bir müteahhit olduğu için C.H.P üst düzey yöneticileri ile ilişki kuran Nuri Demirağ, geçmişteki olayları her vesileyle yazılı ve sözlü olarak dile getirmiş, C.H.P'ni tenkit etmiştir.

M.K.P. genel başkanı Nuri Demirağ'ın dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye yazdığı iki açık mektup liderinin şahsında bu partinin görüş ve düşüncelerini yansıtmaması bakımından önemlidir.

İlk mektup 25.09.1949 tarihli olup 15 sahifelik bir broşür halindedir. Broşürün ön ve arka kapaklarında Demirağ'ın birer resmi bulunmaktadır. Arka kapakta Nuri Demirağ havacı kıyafetiyle görülmektedir.⁵²

Demirağ, Türkiye'yi ziyaret eden üç uçaktan ibaret bir İngiliz filosunun İstanbul göklerinde yaptıkları akrobasi hareketlerini dile getirerek bunları kendisinin de seyrettiğini ve İnönü'den vicdanının mustarip mi yoksa müsterih mi olduğunu sormaktadır.

Bu sorunun arkasından kendisinin imal ettiği uçakların değerinin hükümetlerce önemsenmediğini anlıyoruz. Demirağ devamla İngiliz ulusunun büyük ekonomik buhranlara rağmen hava gücünü ayakta tuttuğunu belirtmekte ancak İnönü'yü başkasının yardımına güvenerek memleketi silahsızlandırma yolunu tutmakla itham etmektedir.

Mektubun bundan sonrasının hep uçaklarla ilgili olduğu sanılırken Demirağ birden bire savaş yıllarında yaptırılan demiryollarına değinmekte ve bir çok demiryolu hattının hükümetin yanlış seçimi ve müdahalesi ile yabancı firmalara verildiğini ve devletin bundan çok büyük zararlar ettiğini vurgulamaktadır. Mektubun ortalarına doğru bu kez İnönü'ye 1939 ve 1940 yıllarında yazdığı iki mektuptan bahsetmekte ve bu iki mektubu aynen tekrarlamaktadır.

Broşürde yer alan 29.11.1939 tarihli ilk mektupta, bu tarihten 3.5 yıl önce büyük bir uçak endüstrisi kurmak istediğini bu hususu o tarihteki Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'a arz ettiğini ve aldığı cevabı ekte sunduğunu belirtmesine rağmen bahsettiği cevabı ek bu broşürde yer almamaktadır.

Demirağ devamla dış ülkelere bir çok Türk gencini göndererek onları mühendis ve kalifiye İşçi olarak yetiştirdiğini İstanbul'daki fabrikasını en yeni alet ve makinelerle donatarak değerli elemanlarla doldurduğunu, kurslar açtığını belirtmekte Beşiktaş'ta kurduğu uçak atölyesi ile Yeşilköyde yapmakta olduğu modern uçuş meydanı, tamir atölyesi ve hangar ile bunların plan ve krokilerinin ekte sunulduğundan bahsetmektedir. Ancak 2 nolu olarak belirtilen bu ekler de broşürde yer almamaktadır. Divriğide kurulacak fabrika için satın alınan 1500 dönümlük arazi, maden arama ruhsatları, elektrik üretimi için gerekli baraj ve tesisler 3 nolu ek olarak belirtilmekte ancak bunlar da bu broşürde bulunmamaktadır.

⁵² C.H.P. İ. İnönü'ye Açık Mektup. Nuri Demirağ İktisadi Yürüyüş Matbaası 1949 Sh:18

Beşiktaş'taki atölyesinin kapasitesinin yılda 300 okul veya 150 deneme ya da 50 avcı uçağı olduğunu, çalışmalarından dolayı hava kuvvetlerinden olumlu yanıtlar aldığını söylemekte, ancak ek 4 numara verilen bu emir ve takdirnameler de yine broşürde yer almamaktadır.

Türk Hava kurumundan aldığı 65 planörlük siparişi teslim ettiğini ancak 10 okul uçağından bir tanesinin Eskişehir'in İnönü İlçesindeki törenlere katılırken düşmesi ve uçağı kullanan pilotun ölümü üzerine teknik komisyon raporuna rağmen uçaklarının kabul edilmediğinden ve kendisine teminat ve avans olarak verilen paraların geri alındığından şikayet etmektedir. Bu konuyla ilgili 5 nolu ek muhteviyatı belgeler de broşürde yoktur. Demirağ mektubuna devamlı yukarıda belirtilen nedenlerle işçilerinin işsiz kaldığını, bu uğurda 1.5 milyon Türk lirası harcadığını, maksadı para kazanmak olsaydı hanlar ve apartmanlara yatırmak suretiyle daha fazla para kazanmasının mümkün olduğunu ancak kendisinin uçak sanayiciliğini seçtiğini belirtmekte ve aynen şunları söylemektedir. "Hülasa: Türk'e ecdadından miras ve dünyaya numunei imtisal olmuş olan sipahiliğin, süvariliğin, serdengeçtiliğin bugünkü şekli tayyareciliktir." demektedir.

Broşürde yer alan 1. Mektup, havacılığın gittikçe önem kazandığını, uçakların hızlarının her geçen gün artacağını bu nedenle hava kuvvetlerinin başına tüm sorumlulukları kendinde toplayan ve tüm yetkilere sahip ehil birinin geçirilmesini yalvararak arz ve niyaz ederek son bulmaktadır.

Broşürde yer alan ikinci mektup 26.08.1940 tarihlidir. Bu mektupta huzuruna kabul edildiği sırada cumhurbaşkanına uçak endüstrisi ile ilgili çalışmalarını kapsayan bilgi ve belgeleri sunduğunu belirtmekte, Almanya'nın uçak endüstrisinin ham maddelerini dışarıdan sağladığını, Türkiye'nin ise zengin yer altına sahip olduğunu, amacının elindeki 10-12 okul uçağının hükümet tarafından satın alınmasının olmadığını, çok daha büyük bir uçak endüstrisinin kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Sözlerine devamlı bunun için Beşiktaş, Yeşilköy ve Divriğideki tesislerinin emirlerine hazır olduğunu, hükümetin her yıl bu iş için 20 milyon Türk lirası ödenek ayırmasının yeterli olacağını, bu paranın hükümet görevlilerinin gözetim ve denetiminde kullanılmasını kabul ettiğini, bu girişim uygun görülürse bir ekiple Amerika'ya giderek oradan tanıdığı profesör Gasner'in yardımı ile gerekli malzeme ve makineleri satın alacağını söylemekte,

uçak endüstrisini gerçekleştirdikten sonra bunu olduğu gibi devlete devredeceğini eklemektedir.

İnönü'ye açık mektup başlıklı 1. Broşür burada bitmektedir.

İnönü'ye ikinci açık mektup başlıklı broşürün partinin yayın organı ÖZ KALKINMA gazetesinin eki olarak yayınlandığı belirtilmiş olup mektup 01.05.1950 tarihini yani C.H.P.'ni iktidardan uzaklaştıran seçimden 13 gün önceki tarihi göstermektedir.⁵³

Bu mektup, İstanbul'da yapımı düşünülen ve kamu oyunu bir süre meşgul eden asma köprü vesilesiyle yazılmıştır. Demirağ, mektubun giriş kısmında İnönü'nün her hayırlı girişimi çürütmeyi ve baltalamayı prensip haline getirdiğini belirttikten sonra Ahırkapı-Salacak arasında yapımı düşünülen bu asma köprü ile ilgili olarak Son Saat gazetesinin 14 Aralık 1949 tarihli ve 1229 nolu sayısında yer alan haberi ve kendisiyle yapılan röportajı aynen vermektedir.

Bu röportajda Demirağ, 15 yıl önce 1935 yılında bu asma köprüünün planlarını, projelerini ve önerilerini tamamlayıp hükümete sunduğu halde olumsuz yanıt aldığını belirtmekte ve bazı anektodlara yer vermektedir. Bu iş için 1931 yılında Avrupada geziler yaptığını, Tuna nehri üzerindeki sekiz köprüünün kendisini etkilediğini Amerika'dan uzmanlar getirttiğini, Amerika'daki meşhur Golden Gate köprüsünü yapan şirket ve uzmanlarla anlaştığını, her şeyin hazırlandığını ifade etmektedir.

Demirağ sözlerine devamla köprüünün Ahırkapı ile Doğancılar arasında yer almasının kararlaştırıldığını, 960 metresinin karada ve 1600 metresinin denizde olmak üzere toplam 2560 metre uzunluğunda olacağını projede tespit edildiğini anlattıktan sonra bayındırlık bakanı Ali Çetinkaya'ya bunu anlattığını ancak onun bu işin olamayacağını kendisine söylediğini, aralarında uzun münakaşalar olduğunu, olumlu bir sonuca ulaşamadığını, ayrılırken kendi kendine "Bu iş olacaktır. İstanbul buna muhtaçtır. Ben yapamazsan evladına bırakırım. O yapar ama vasiyet edeceğim, (Bu köprüden İnönü de, Çetinkaya'da geçemez) diye levha assın" dediğini ilave etmektedir. Demirağ, bu köprüünün yapılmamasında Çetinkaya ile aynı görüşte olan o tarihteki başbakan İnönü'nün etkili olduğunu öğrendiğini söylemektedir.

⁵³ C.H.P Genel Başkanı İ. İnönü'ye 2. Açık Mektup 1950 İstanbul. Berksoy Matbaası Sh: 22

İşin ilginç yanı broşüre Demirağ'ın uzmanlara yaptırdığını söylediği asma köprüünün proje taslağı da eklenmiştir. Projenin o günkü dönem itibariyle gerçekten de teknik bir değeri olup olmadığını taktir etmemiz mümkün değildir. Ancak 1930'lu yıllarda yani İstanbul'un ilk asma köprüsünün açıldığı 1973 yılından 40 yıl önce böyle bir fikrin ortaya atılması, planlarının hazırlanması ve tartışılması incelemeye değer bir konudur.

İnönü'ye ikinci açık mektupta yer alan Son Saat gazetesindeki röportaj burada bitmektedir. Demirağ, röportajın geriye kalan kısmında asma köprüünün o tarihte yapılmış olsaydı sağlanacak yararlarını sıralamakta ve Belediye gelirlerinin hangi miktarlarda artacağını rakamlarla vermektedir. Röportajın bitiminden sonra mektubun geri kalan kısmında bu girişiminin baltalanması uğruna feribot işletme ve yapımına ağırlık verildiğini belirtmekte oradan atlama yaparak yine geçmişteki demiryolu hatlarındaki usulsüzlüklerden ve vurgunlardan bahsetmekte ve yabancı firmaların kayrıldığını tekrarlamaktadır.

Mektubun devamında Yeşilköy Hava Alanının bir Amerikan firmasına imtiyazla verildiğine değinilmekte kendisine ait aynı yerdeki fabrika, hangar, Gök okulu ve Tank tamirhanesinin yok pahasına kamulaştırılmasından şikayet edilmektedir.

Mektup "Madem ki Türk varlığına ve Türk kudretine itimadınız yoktur ileriye görmek hassasından da mahrumsunuz. O halde devlet reisliğinden çekilmenizi, bu işi milletin ehline tevdi etmesine müsaadenizi tekrar talep ve teklif ediyorum" cümleleriyle bitmektedir.

Mektupların yayınlandığı 1949 ve 1950 yılları, D.P. nin başını çektiği muhalefetin büyük boyutlara vardığı, basın ve kamu oyunun C.H.P. den ve onun lideri İnönü'den iyice uzaklaştığı döneme rastlamaktadır. Kanımızca Demirağ, bu mektupları 1945 yılında yani M.K.P. yi kurmaya teşebbüs ettiği sıralarda yazamazdı. Çünkü o tarihlerde demokrasi rüzgarı o kadar kuvvetli değildi. Bu mektupların C.H.P. ve İnönü tarafından ciddiye alındığını gösteren işaretler yoktur. Ancak bu mektupların yazılmasından sonra Demirağ C.H.P. ve İnönü'den davet beklemiş olabilir. Mektupların temelinde sürekli "Ben haklı idim" fikrinin işlenmesi, haklı olduğunun muarız tarafından da kabul edileceği beklentisini doğuracağı varsayımı bizi böyle bir düşünceye sevk etmiştir. Ayrıca 1950 yılına gelindiğinde C.H.P'nin iktidarı kaybedeceği, D.P'nin içinde dahi kuvvetli bir ihtimal olarak görülmemiştir. Ancak bu mektuplar ve bu

mektuplarda kullanılan ifadeler M.K.P. nin C.H.P. tarafından desteklenen bir muvazaa partisi olduğu savını bir kez daha çürütmektedir.

SONUÇ

Milli Kalkınma Partisi 13 yıllık yaşamına karşın fazla bir iz bırakmadan siyasi hayatımızdan bir yıldız gibi kayıp gitmiştir. Kendisinden 6 ay sonra kurulan D.P. ile 3 yıl sonra kurulan Millet Partisinin faaliyetleri ile ilgili olarak ciltler dolusu eserler yazıldığı incelemeler yapıldığı halde M.K.P hakkında yazılanların sayısı yok denecek kadar azdır.

M.K.P, siyaset hayatında hem şanslı hem de şanssız bir parti olmuştur. En büyük şansı demokrasi rüzgarlarının esmeye başladığı bir dönemde ortaya çıkarak geniş halk kitlelerinin ilgisini ve ümidini kazanmasıdır. Ancak bu ilgi ve ümit giderek sönmüş ve parti, kuruluşundan iki yıl sonra bölünmüş bir daha da kendine gelememiştir. Bunun nedeni lider kadrosunun yeterince güçlü olmayışıdır. Partinin kurucuları Nuri Demirağ, Cevat Rifat Atilhan ve Hüsnü Avni Ulaş'ı bir araya getirebilecek ortak nokta her üçünün de doyumsuz olmalarıdır. Demirağ, tek parti döneminde hükümetten kazık yediğine ve zarar ettiğine inandığı, Cevat Rifat Atilhan soylu ve iz bırakmış bir aileden geldiği ve diğer aile fertleri zamanın iktidarınca el üstünde tutulduğu halde kendisi bir kenara atıldığı, Hüseyin Avni Ulaş da 23 yıldan beri siyaset yapmamanın acısıyla kıvrandığı için bir araya gelmişlerdir.

Parti merkezinin İstanbul'da oluşu da büyük sıkıntı yaratmıştır. T.B.M.M'i, Hükümeti, C.H.P'ni hatta Elçilikleri barındırdığı için Ankara her zaman gerek iç ve gerekse dış siyasetin merkezi olmuştur. O zamanki iletişim araçlarının çok yetersiz olduğu göz önüne alınırsa İstanbul'un bir siyasi parti için merkez olarak elverişli olmadığı ortaya çıkacaktır.

Partinin bir eksikliği de parlamento deneyimine sahip üyelerinin bulunmamasıdır. Bilindiği gibi siyaset, yönetimin üstünde bir kavramdır. Yöneticiler, hizmetlerin geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında, dağıtılmasında ve denetlenmesinde söz sahibidirler. Ancak yöneticileri de siyasiler yönetir. Kadrosunda milletvekilliği ya da bakanlık yapmış kişilerin yokluğu yüzünden basiretli adımlar atamamış, politikalar üretememiş İstanbul'dan sesini Ankara'ya, Anadolu'daki örgütlerine duyuramamış ve ancak İstanbul valisi ile muhatap olabilmıştır.

Geniş Hak kitlelerinden hangi kesimlerin Milli Kalkınma Partisinde taban olduğunu bulmak da zordur. Parti, Köylüleri D.P'ne kaptırmıştır. Ticaret burjuvazisi başlangıçta kendisine yönelmiş ise de liderinin yetersizliğini görünce çekilmiştir.

Dinci kesim de keza sonradan D.P'ne koşmuştur. O dönemde elle tutulur bir sanayiden bahsedilemeyeceği için sanayi burjuvazisini akla getirmek de mümkün değildir. Pek sınıf kavramına girmese de şehirlerde egemen kitle olan esnaflar, serbest meslek sahipleri, emekliler başlangıçta bu partiye ilgi duymuşlar ve Anadolu'daki parti örgütlerini kurmuşlardır. Ancak merkezle güçlü bir iletişim bağı olmadığı ve bu nedenle yukarıdan yönlendirilemedikleri için bir süre sonra kendiliklerinden dağılmışlardır.

ÖZET

Mili Kalkınma Partisi, 2. Dünya savaşının sonunda Nuri Demirağ ve arkadaşları tarafından kurulmuş Türkiye'nin 3. Muhalefet partisidir.

Uzun yıllar tek başına iktidar olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin karşısında bir muhalefet partisi olarak başlangıçta geniş halk kitleleri tarafından büyük bir ilgi ve ümitle karşılanmıştır.

Ancak başta kurucusu olmak üzere parti ileri gelenlerinin siyasette yeterli deneyime sahip olmamaları, kendi partilerini bırakarak başka partilerden milletvekili olmaları nedeniyle parti iki yıl içinde bölünmüş ve bir daha da varlık gösterememiştir.

Parti, 1958 yılında kendiliğinde kapanmıştır.

Anahtar kelimeler: Milli Kalkınma Partisi – Nuri Demirağ – Uçak

SUMMARY

National Development Party has been founded as the third opposition party of Turkey at the end of the second world war by Nuri Demirağ and his friends.

As an opposition party against Republican People Party which in power for a long time approved by the crowded people full of interest and expectation at the beginning.

National Development Party seperated in two years and never prolonged once more due to lack of experience enough in politics firstly of the founder and the notables who left their party to become a deputy from the other parties.

The party closed by itself in 1958.